

САМОВРЯДУВАННЯ 40-80 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ НА РОВЕНЩИНІ

З матеріалів щодо стану гмін на території сучасного Рівненського району стає зрозумілою система управління на рівні повіту. Створення ерзац-сеймику Волинського воєводства, волинський воєводський виділ – це тільки пробний шлях до справжнього крайового самоуправління, оскільки Варшава і не бажала розвитку самоуправління на волинських територіях і мотивувала це тим, що на Волині не було традицій самоврядування.

Участь у парламентських виборах вважалася формою впливу волинян на загальнодержавне та воєводське політичне життя. Незважаючи на складну систему висунення кандидатів, фальсифікації, інтереси краю у сеймі та сенаті представляли українські послы і сенатори. У числі активних кандидатів того часу – Степан Скрипник, Петро Певний, Михайло Тележинський, Сергій Тимошенко, отець Мартин Волков.

У вересні 1939 р. Рівненщину включено до складу Радянського Союзу. В максимально короткий термін були ліквідовані державні органи Другої Речі Посполитої. Для встановлення нового порядку приїздили партійні й радянські працівники із східних областей УРСР.

На перших порах владу в краї уособлювали тимчасові селянські, міські та повітові комітети. Невдовзі радянський режим організував вибори у Народні збори Західної України з метою легітимізації територіальних надбань. У Львові у жовтні 1939 р. під час засідання цих зборів прийнято декларацію про входження Західної України до СРСР.

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради УРСР від 27 листопада 1939 року «Про утворення Львовської, Дрогобицької, Волинської, Станіславської, Тернопольської і Ровенської областей в складі УРСР» утворена Ровенська область (архівні

Кривичі, Макотерти, Милостів, Мартиновка, Новосілки, Омеляна Мала, Омеляна Велика, Грушвиця Чеська, Пересопниця, Плоска, Подгорці, Переділи, Шпаків Великий, Шпаків Чеський Довгий, Шпаків Чеський Малий, Шостаків, Заріцьк, Верхівськ (загальна кількість – 24). Також до складу району увійшло 6 хуторів і 18 колоній.

Упродовж 1939-1941 рр. запроваджено й утверджено систему рад.

Наприкінці літа 1941 р. Ровенську область окупували війська Німеччини. Згодом в краї було встановлено окупаційну адміністрацію. При цьому вималювалася картина політичного та господарського управління. Основна частина підконтрольної української території увійшла до складу Райхскомісаріату Україна зі столицею у Ровно. Окремі області об'єднано в генералкомісаріати, які склались із гебітскомісаріатів. Ровенська область, розділена на Ровенський, Здолбунівський, Костопільський та інші гебітскомісаріати, належала до Генералкомісаріату Волинь і Поділля. Всі посади в цивільній німецькій адміністрації займали представники арійської раси. Українцям дозволили брати участь в управлінні лише на рівні сільських громад та районних управ із повноваженнями допоміжного характеру.

У 1944 р. Ровенська область знову опинилася у радянському просторі. Центри деяких районів і сільських Рад Української Радянської Соціалістичної Республіки було перенесено в інші населені пункти внаслідок зруйнування ряду адміністративних одиниць під час війни. Крім того, протягом 1944-1946 рр. проведено значні зміни в адміністративно-територіальному поділі областей, міських, селищних і сільських Рад, а також перейменовано низку

архіву вищих органів влади та управління України: фонд 1, опис 16, справа 6).

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 січня 1940 року «Про утворення районів в складі Волинської, Дрогобицької, Львівської, Ровенської, Станіславської і Тернопільської областей УРСР утворені райони, зокрема і ті, що увійшли пізніше до території сучасного Рівненського району:

1) КЛЕВАНСЬКИЙ – з районним центром у селищі Клевань. Включено до складу району населені пункти колишньої Клеванської волості – Ровенського повіту. Зокрема, увійшли такі села: Білів, Бронники, Дерев'яне, Диків, Грабів, Голишів, Новостав – Юрдика, Клевань, Мачулки, Новосілки (Іскра), Новостав Дальній, Новожуків, Оржів, Олишва, Радухівка, Рогачів, Руда Красна, Старожуків, Сморгів, Сухівці, Застав'є (загальна кількість – 22). Також до складу району увійшло 14 хуторів і 5 колоній.

2) ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ – з районним центром в селищі Олександрія. Включено до складу району населені пункти колишньої Олександрійської волості – Ровенського повіту. Зокрема, увійшли такі села: Олександрія, Бичаль, Ходоси, Хотинь, Глажева, Городище, Кам'яна Гора, Коптовичі, Козлин, Кустин, Любомирськ, Метків, Ремель, Рубче, Савичі, Свяття, Суськ, Волошки, Владиславівка, Забороль, Житин Малий, Житин Великий (загальна кількість – 22). Також до складу району увійшло 9 хуторів і 12 колоній.

3) РОВЕНСЬКИЙ – з районним центром в місті Ровно. Включено до складу району населені пункти колишніх Ровенської та Дяткевичської /без сіл: Глинськ, Підцурків, Глинськ-Загора та Семиграні/ волостей – Ровенського повіту. Зокрема, увійшли такі села: Антопіль, Арестів, Бармакі, Басовий-Кут, Бегень, Богдашів, Ільпінь, Кошатів, Дворець, Глинки, Грудек (Городок), Обаров, Гелесін, Караєвичі, Карпіловка, Студянка, Колоденка, Корнин, Квасілов, Новий-Двір, Олексин Малий, Олексин Великий, Понебель, Ставки, Шпанов, Тютюковичі, Тинне, Видумка, Золотіїв, Зозов (загальна кількість – 30); Дядьковичі, Гуменники, Грушвиця Велика, Яневичі, Ясениничі, Яновка,

архіві Рівненської області зберігаються короткі економічні характеристики районів. Згідно цих документів, датованих I кварталом 1944 року (після звільнення), Клеванський район налічує 19, Олександрійський – 17, Ровенський – 39 сільських рад.

Станом на 1 вересня 1946 року в Рівненській (тоді Ровенській) області було 2228 населених пунктів, з них – 1 місто обласного підпорядкування, 8 – районного підпорядкування, 4 селища міського типу. Територіально область поділено на 30 районів, в яких загалом налічували 810 сільрад. Представницькі органи державної влади тодішнього СРСР становили єдину всеохоплюючу систему Рад депутатів трудящих від Верховної Ради до сільської. У 1962-1964 рр. була спроба організаційної перебудови місцевих Рад за так званим виробничим принципом, але вона не мала успіху. Вибори, за невеликим винятком, відбувалися через два роки (з 1990 р. – через чотири).

Після адміністративно-територіальної реформи відбулося укрупнення адміністративно-територіальних одиниць. Зокрема, Рівненщину було поділено на 15 районів (з 1995 р. – 16, утворено Демидівський район). Зменшилася кількість сільрад. У 1985 р. було 299 сільських рад проти 810 у 1946р. Щодо структури місцевих рад, то, наприклад, в обласній раді XIX скликання (1985 р.) було 150 депутатів, з них 86 членів КППС, 71 жінка, 42 робітники, 40 колгоспників. У склад обласного виконкому були обрані 15 осіб. Така ж пропорція прослідковувалася і в радах інших рівнів.

Отож, протягом другої половини 40-х – 80-х рр. минулого століття крайове самоврядування в Ровенській області втілювалося у системі сільських, селищних, міських, районних та обласної рад. Вони мали значні повноваження, однак через природу тодішньої державної системи не могли їх реалізувати повністю. Характерною рисою кінця 80-х рр. стали демократичні віяння. Ради поступово набували реальної влади, перетворювалися на дієві органи крайового самоврядування.

Наталія ТОКАРЧУК,
начальник архівного відділу
Рівненської РДА